

GERONTOLOŠKO IZRAZJE

Gerontagogika

Angleško:	<i>gerontagogy</i>
Nemško:	<i>die Gerontagogik</i>
Italijansko:	<i>gerontagogia</i>

Gerontagogika je veda o osebnostnem oblikovanju, učenju, izobraževanju in človeškem zorenju za kakovostno starost in v starosti, torej vzgojna ali pedagoška veja gerontologije. Je ena od treh glavnih vej vzgojeslovja, če ga členimo vertikalno po človekovih razvojnih dobah v:

1. **pedagogiko** (gr. *pais* – dete, otrok; *sin*, *hči*; *hlapec*, *suženj*) – vedo o vzgoji otroka (s podvejo hebegogiko kot vedo o vodenju mladostnika),
2. **andragogiko** (gr. *andros*; *genitiv od anēr* – mož, moški, odrasel človek) – vedo o (samo)vzgoji, vodenju, človeški rasti, oblikovanju in izobraževanju odraslih ter
3. **gerontagogiko** (gr. *géron* – star, prileten, siv; *v samostalniški rabi pa starček, starček*, in *agogē* – vodstvo, vzgoja, vedenje, življenje) – tudi po besednem pomenu torej vodenje, vzgoja ah tudi življenjski potek starih ljudi.

To členitev celostne vzgojeslovne vede je pri nas sistematično obdeloval Franc Pediček (1922–2008), ki je obravnaval tudi **tanatogogiko** kot vzgojno vedo za (samo)vzgojo v situacijah človeške nemoči in tragike, razvojnega postanka ah pojemanja v vseh življenjskih obdobjih vključno z umiranjem.

V nemškem govornem prostoru uporabljajo ob besedi gerontagogika deloma tudi besedo **geragogika**.

Pojem gerontagogika se je pojavil v strokovni literaturi pred nekaj desetletji kot zadnji med tremi vzgojnimi pojmi za človekov razvoj v vseh treh obdobjih življenja; prvi je bil pedagogika in drugi

andragogika. Preteklo stoletje je bilo *stoletje otroka*. Nagel razvoj je sredi stoletja prinesel zahtevo po poklicnem in življenjskem izobraževanju v zrelih letih, na kar se je znanost odzvala z oblikovanjem samostojne vede andragogike. Konec 20. stoletja je prišel v ospredje pozornosti vse večji delež starega prebivalstva, ki je značilen za večino sveta, še posebej za razvite dežele zahodne kulture. Leto 1999 je z odmevno razglasitvijo za *mednarodno leto starih ljudi* nakazovalo prehod v 21. stoletje – *stoletje starih ljudi*, čemur znanost o človekovem psihosocialnem razvoju in (samo)oblikovanju odgovarja z gerontagogiko. S tem psihologija in vzgojne vede nadomeščajo dosedanja primanjkljaj svoje pozornosti na človeški razvoj v starosti, kar je življenjska nuja iz več razlogov:

- delež prebivalstva, ki je staro nad 60 let, bo poraslo z nekaj odstotkov na več kot tretjino;
- tri četrtine ljudi v tej starosti je povsem samostojnih, zelo zdravih in sposobnih;
- v današnjih življenjskih razmerah naglega razvoja elektronike, prometa in vsega, kar je vsakdanje pomembno, je potreba po vseživljenjskem učenju in osebnostnem oblikovanju za vsakogar osnovna socialna potreba.

Gerontagogika temelji na spoznanjih gerontologije. S svojo metodiko pomaga pri integraciji tretje generacije v obstoječe socialne mreže, pri njihovi reintegraciji, če niso vanje vključeni v obojestransko korist, zlasti pa pri oblikovanju novih socialnih mrež v skupnosti, da bi omogočale starejšim ljudem polno osebnostno rast tudi v tretjem obdobju življenja ter njihovo aktivno vlogo in prispevek v skupnosti. Cilj gerontagogike je torej ustvarjanje programov in učnih metod za dejaven proces kakovostnega človeškega življenja v tretjem življenjskem obdobju. Tega cilja pa ni mogoče doseči brez oblikovanja kakovostnega sožitja med tretjo in obema mlajšima generacijama.

Sleherno oblikovanje človeške osebnosti se dogaja v odnosih med ljudmi. Pri oblikovanju človeške osebnosti so vsi udeleženci subjekti, ki vplivajo drug na drugega, da se spreminjajo, in obenem vsi objekti, ki se sami spreminjajo pod vplivom drugih. Pri pedagogiki velja, da starši, vzgojitelji ali učitelji bolj vplivajo na otroke, ti pa bolj sprejemajo njihov vzgojni in izobraževalni vpliv in se bolj oblikujejo. Pri andragogiki velja, da je dobra, če zna pritegniti odrasle v proces izobraževanja tako, da so enakovredni subjekti učnega procesa. Učitelj navadno prispeva več s teoretičnimi informacijami in organizacijo učnega procesa, odrasli udeleženci pa s svojimi izkušnjami in konkretnimi učnimi potrebami. V številnih skupinah za samopomoč pa ni niti te delitve vlog med subjektom in objektom učnega procesa. Pri gerontagogiki pridemo do obrnjene slike v primerjavi s pedagogiko: ljudje v tretjem življenjskem obdobju se lahko smiselno in uspešno učijo in oblikujejo samo v učni skupini, ki temelji na njihovih lastnih življenjskih izkušnjah in spoznanjih. V slehernem procesu učenja in oblikovanja človeške osebnosti so torej vsi udeleženci hkrati *»učitelji in učenci«* – subjekti in objekti, toda pri pedagogiki je otrok veliko bolj učenec kot učitelj, pri andragogiki je človek, ki se v srednjih letih izobražuje, že skoraj tako učitelj kot učenec, pri gerontagogiki pa so nujno vsi udeleženci enako učitelji in učenci – vsi enako subjekti in objekti učnega procesa –, saj je njihova lastna življenjska zgodba glavni učbenik, iz katerega se skupaj učijo novih doživljajskih in spoznavnih kvalitiet.

Ob splošni gerontagogiki in omenjeni tanatagogiki, ki je pomembna za vsa obdobja življenja, najbolj pa seveda za starost, bi morali govoriti posebej o socialni gerontagogiki. Splošna gerontagogika, ki jo imenujejo tudi andragogika za tretje življenjsko obdobje, je predvsem izobraževalna veda za pridobivanje novih intelektualnih informacij in znanj v tretjem življenjskem obdobju. Socialna gerontagogika pa je (samo) vzgojna veda za trajno socialno učenje v tretjem življenjskem obdobju: za prilagajanje novim razmeram, za medčloveško sožitje v osebnih odnosih in družbenih razmerjih ter za učenje komunikacije, zlasti medgeneracijske. Med intelektualnim in socialnim učenjem so bistvene razlike, saj je znano, da si na primer lahko neki človek pridobi vrhunsko znanje in izobrazbo o komunikaciji in medčloveškem sožitju, pa mu to znanje samo nič neboljša njegovega vsakdanjega komuniciranja ali sožitja; za izboljšanje je potrebno socialno učenje. Na teh razlikah med intelektualnim in socialnim učenjem moramo utemeljevati deloma samostojni razvoj splošne gerontagogike in socialne gerontagogike v prihodnje. Seveda pa sta obe enako pomemben temelj vseživljenjskega učenja prav do konca življenja. Zato v praksi pogosto preide izobraževalna skupina starejših ljudi (npr. pri univerzi za tretje življenjsko obdobje) v pravo prijateljsko družčino, medgeneracijska skupina za kakovostno staranje, katere prvi namen je prijateljsko druženje, pa ima v svojem delovnem programu pogosto tudi izobraževalne dejavnosti.

Jože Ramovš